

Przeszłość, teraźniejszość i przyszłość

W dwudziestolecie „małej konstytucji” mniejszości w Polsce

Dwudziestolecie obowiązywania *Ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym* z dnia 6 stycznia 2005 r. było w tym roku tematem bardzo szeroko dyskutowanym na wielu debatach, kongresach i konferencjach. Po konferencji, która odbyła się jeszcze w 2024 r. w Białymstoku, oraz lutowej konferencji w Sejmie RP, poświęconej rocznicowym podsumowaniom tych minionych dwudziestu lat, weszliśmy w intensywny powakacyjny czas.

Rozpoczęliśmy w Warszawie – w Bibliotece na Koszykowej, dokąd Fundacja Forum Dialogu Publicznego, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego Pro Humanum oraz Fundacja im. Róży Luksemburg zaprosiły nas na dyskusję pt. „Porozmawiajmy o mniejszościach”. Wielopłaszczyznowy dialog w tej debacie podjęły precyzyjnie dobrane przez moderatorkę, dr Beatę Machul-Telus, przedstawicielki mniejszościowych społeczności oficjalnie uznanych i jednej nieuznanej:

Debata „Porozmawiajmy o mniejszościach”.
Fot. z zasobów Fundacji im. Róży Luksemburg

karaimskiej – Mariola Abkowicz, przewodnicząca Związku Karaimów Polskich; niemieckiej – Joanna Hassa, dyrektorka Związku Niemieckich Stowarzyszeń Społeczno-Kulturalnych w Polsce; romskiej – dr Elżbieta Mirga-Wójtowicz z Ośrodka Badań nad Migracjami UW, członkini zarządu Fundacji Jaw Dikh oraz wilamowskiej – Justyna Majerska-Sznajder, dyrektorka Muzeum Kultury Wilamowskiej. Panelistki dyskutowały o aktywności swoich społeczności i wyzwaniach, przed którymi stają, podejmując działania na rzecz zachowania i rozwoju własnych kultur, oraz o polityce państwa wobec społeczności mniejszościowych. Debacie towarzyszył mikrokoncert duetu Michała Kuliczenki i Karoliny Matuszkiewicz, którzy zaprezentowali piosenki karaimskie we własnych aranżacjach.

Dziesięć dni później przedstawiciele społeczności mniejszościowych, politycy, samorządowcy i naukowcy spotkali się w Opolu na dwudniowym międzynarodowym „Kongresie o Mniejszościach. Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce i Europie – społeczeństwo, polityka, państwo”. Kongres odbył się na Uniwersytecie Opolskim i został zorganizowany we współpracy z Samorządem Województwa Opolskiego, Wojewodą Opolską, Instytutem Śląskim, Domem Współpracy Polsko-Niemieckiej, Centrum Badań Mniejszości Niemieckiej oraz European Centre for Minority Issues we Flensburgu. Intencją organizatorów było, aby „Kongres...” stał się przestrzenią międzynarodowej dyskusji o problemach i wyzwaniach mniejszości narodowych i etnicznych oraz językowych, a także okazją do nawiązania kontaktów i współpracy.

Obrady odbywały się w ramach wielu debat, paneli dyskusyjnych i sesji naukowych zarówno w Urzędzie Marszałkowskim i Urzędzie Wojewódzkim, jak i na Uniwersytecie Opolskim. Naukowcy specjalizujący się w badaniach mniejszościowych

Opolski Kongres o mniejszościach.
Fot. Stefani Koprek-Golomb, „Neues Wochenblatt.pl”

Debata w Bielsku Podlaskim.
Fot. z zasobów Podlaskiego Instytutu Naukowego

w różnych ich aspektach podejmowali dialog z przedstawicielami mniejszości, dla których aktywizm społeczny jest ważnym czynnikiem życia i rozwoju własnych społeczności, nie tylko przedmiotem badań naukowych. Niezwykle ciekawym wystąpieniem towarzyszyły nieformalne spotkania kulturalowe oraz prezentacje lokalnych muzycznych zespołów mniejszościowych: śląskiego, ukraińskiego, romskiego i niemieckiego. Zaangażowanie w debaty i żal, że nie sposób było skorzystać ze wszystkich bardzo interesujących, a odbywających się równoległe wydarzeń, pokazały, jak potrzebne są tego typu spotkania.

W dniach 14–15 listopada w Bielsku Podlaskim odbyła się IX Podlaska Ukraińska Konferencja Naukowa „Etnos ukraiński Podlasia wobec wyzwań XXI wieku”. Rozpoczęła się ona debatą o sytuacji i perspektywach mniejszości narodowych w Polsce z tytułowaną „Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce w 20-lecie ustawy o mniejszościach – co dalej?”. W dyskusji, którą poprowadził dr Grzegorz Kuprianowicz, wzięli udział: wiceminister Nauki i Szkolnictwa wyższego Andrzej Szeptycki, doradca Marszałka Sejmu Ryszard Galla, pełnomocnicy wojewodów oraz członkowie strony mniejszościowej Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych Mariola Abkowicz i dr Artur Konopacki. Dyskutanci podjęli próbę podsumowania zarówno podejmowanych działań, jak i funkcjonowania polityki mniejszościowej w ostatnim okresie.

Pewnego rodzaju zwieńczenie tego jubileuszowego roku miało miejsce 10 grudnia w Warszawie. Podczas uroczystego 40. posiedzenia KWRiMNIe z okazji 20-lecia działalności tego organu opiniodawczo-doradczego Prezesa Rady Ministrów RP, po przemówieniach współprzewodniczących ministra Tomasza Szymańskiego i Grzegorza Kuprianowicza, odbyła się dyskusja panelowa „20 lat Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych – nadzieje, praktyka, perspektywy”. Udział w niej wzięli wybitni badacze problematyki mniejszościowej: prof. Grzegorz Janusz, prof. Krzysztof Skotnicki, dr. hab. Tomasz Browarek, a moderował ją prof. Sławomir Łodziński. Podczas posiedzenia niektórzy członkowie Komisji Wspólnej reprezentujący

40. posiedzenie KWRiMNIe było okazją do podsumowań oraz nakreślenia potrzeb i perspektyw. Fot. Stefani Koprek-Golomb, „Neues Wochenblatt.pl”

mniejszości narodowe i etniczne oraz przedstawiciele mniejszości zostali odznaczeni medalem „Zasłużony Kulturze Gloria Artis” przyznawanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Obecni na uroczystości członkowie Komisji Wspólnej, przedstawiciele mniejszości oraz osoby działające na rzecz mniejszości otrzymały podpisane przez sekretarza stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji Tomasza Szymańskiego podziękowania za zaangażowanie i wieloletnią działalność na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz użytkowników języka regionalnego w 20. rocznicę powołania Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych.

Uroczystość ta była podsumowaniem wielu lat wzajemnych inspiracji i współpracy w działaniach na rzecz ochrony praw mniejszości. Wskazała też kierunki, w których będziemy podążać w kolejnych latach pracy tego niezmiernie istotnego organu, w którym na równych prawach głos zabierają przedstawiciele państwa oraz mniejszości narodowych i etnicznych, a który został powołany do życia *Ustawą o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym*, stanowiącą swoistą „małą konstytucję” dla mniejszości w Polsce. ■

Mariola Abkowicz